

Kindness and Kingship

שבועות תשפ"ג

לדוד

תסח מזמור

5 323 כה

ענף א

קריאת מגילת רות בחג השבועות

התורה היא 'כולה חסד' ומגילת רות היא 'כולה חסד'

א] איתא בסוף מדרש לקח טוב (רות - אות כב) [הובא בברכ"י סי' תצד ס"ק כב] וז"ל: ולמה קורין מגילה זו בחג שבועות, שמגילה זו כולה חסד, והתורה כולה חסד, שנאמר (משלי לא, כו) 'ותורת חסד על לשונך', וניתנה בחג שבועות.

הרי מבואר שהטעם שקוראים מגילת רות בחג השבועות הוא, דכיון שהתורה ניתנה בחג השבועות, והתורה היא כולה חסד, לפיכך קוראים בו מגילת רות שהיא ג"כ כולה חסד, דכתיב בה (א, ח) 'יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי', וכתיב (ב, יא) 'ויען בועז ויאמר לה הוגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום', ועוד כתיב (ג, י) 'היטבת חסדך האחרון מן הראשון'. וכן אמרו חז"ל בילקוט שמעוני (רות רמז תר"א) וז"ל:

אמר רבי זעירא המגילה הזו אין בה לא טומאה ולא טהרה לא היתר ולא איסור, ולמה נכתבה, ללמדנו שבר של גומלי חסדים.

ועל זה אמרו דכיון שהתורה היא 'כולה חסד' ניתנה בחג השבועות, לפיכך קוראים בו מגילת רות שגם היא 'כולה חסד'.

ב] וצ"ב ביסוד הדבר שהתורה היא כולה חסד, הרי לכאורה ענין החסד בתורה אינו אלא פרט אחד כאשר מדות ומצוות התורה. ועוד דהלוא חג השבועות נקבע על נתינת התורה בכלל ולא רק על ענין מדת החסד בפרט, וצ"ב.

קריאת ייחוס דוד המלך ביים שניגד ומת

ב] עוד טעם לקריאת מגילת רות בחג השבועות הביא השערי תשובה (סי' הצ"ד סק"ז) וז"ל:

שלפי שדוד המלך ע"ה מת בעצרת, והקב"ה מומלא שנותיהם כו', ובודאי בעצרת נולד, ומגילת רות נכתב לייחוס דוד.

הרי שכתב דכיון שדוד המלך נולד ומת בעצרת, לפיכך קוראים בו מגילה שנכתבה לייחוסו. וכך מפורש במדרש לקח טוב (הקדמה למגילת רות) וז"ל:

ומי כתב ספר רות, חכמים אומרים כ"ב (יד, ב) שמואל הרואה כתב ספרו וספר שופטים וספר רות, ומפני מה נכתב, לייחס לדוד בן ישי.

וכ"ה בזהר חדש (רות לא, א) וז"ל:

מגילה זו לא באה אלא כדי לייחס ורע דוד שבא מרות המואביה.

ג] וגם זה טעון ביאור, דהיבן מצינו שקבעו לעשות קריאה שלימה ביום של לידת ומיתת צדיק. ועוד דא"כ היה להם לקבוע לקרות פסוקים בספר שמואל בענין חיי דוד המלך, ומדוע קוראים מגילת רות המדברת רק על ייחוסו, וצ"ע.

THE VIRTUE OF KINDNESS

Why is this Megillah read on the Festival of Shavuot? Because this Megillah is wholly kindness, and the Torah is full of kindness, as it is written: 'And the teaching [Lit., Torah] of kindness was on her tongue' [Mishlei 31:26], and it was given on Shavuot.

(MIDRASH LEKACH TOV)

In addition to the teaching about suffering, the Sages emphasized the lesson to be learned from the kindness in *Megillas Ruth*: "Said Rabbi Ze'ira, 'This Megillah contains neither impurity nor purity [laws], nor [laws about] what is forbidden and what is permissible. Why, then, was it written? To teach how great is the reward of those who perform kindnesses' " (*Ruth Rabbah* 2:15).

Justice, Righteousness, and Kindness

In his *Moreh Nevuchim* (3:53), the Rambam analyzes the true nature of the term "kindness" (חסד). He explains how kindness differs from justice and righteousness. Justice refers to any payment of a debt, in accordance with the law. Righteousness (צדק), however, which is itself derived from justice (צדק), is not an obligation mandated by common law, but rather something that one feels motivated on his own to perform, as the Rambam states: "When one fulfills those duties towards others because of one's moral conscience...for when one acts virtuously, one acts justly towards one's intellectual faculty." Kindness, on the other hand, is completely beyond any feelings of obligation, as the Rambam writes: "In Scripture, most of the references to חסד connote bestowing kindness upon someone to whom one has no obligation at all."

"The World Is Built on Kindness"

The creation of the world was a supreme deed of kindness. It contained not an element of obligation to anyone; rather, it was totally an act of goodness. As Chazal explain: "The world was created solely to enjoy God and to bask in the glory of the Divine Presence." The design of Creation is the benefit of its

creatures themselves, and that is kindness in its purest sense, as it is written: "The world is built on kindness" (*Tehillim* 89:3) — The building of the world is kindness.

Human beings, who are created in the image of God, can and must attain the spiritual level of kindness. Kindness is the standard by which man may be measured; it reveals his degree of spirituality. It is through kindness that man may rise above egotism, a thing that is inherent in all creatures, because they all have a tendency toward self-preservation. Man, too, is imbued with self-centeredness; he is no different from other creatures when doing things that benefit himself. One's ability to act freely, motivated by a pure spiritual source, can only be revealed through deeds of kindness, performed altruistically and without the demands of external or internal laws.

5

Since man's senses do not contain a source for such a characteristic, the source must lie in man's Creator, on the basis of, "He Who implants the ear, does He not hear? He Who forms the eye, does He not see?" (*Tehillim* 94:9). From this we may conclude that in every manifestation of the attribute of kindness lies proof to the beginning of Creation. And just as the Creator began creating His world before there was any law that demanded it, so is man, too — when he performs an act of kindness without any force impelling him to do so — beginning from that point of Creation when he was likened to his Creator and the image of God in him shone in all its brilliance.

Kindness and the World's Existence

In the same way as the creation of the world was an act of kindness, so is ongoing kindness necessary for the world's continued existence, as alluded to in Eisan ha-Ezrachi's words, "I will sing forever about the kindness of the Eternal" (*Tehillim* 89:2). Our Sages elaborate on that passage: "They asked Eisan, 'On what does the world stand?' and he answered, 'On kindness,' as it is stated: The throne will be established with kindness" (*Yeshayahu* 16:5). This may be compared to a chair that had four legs, one of which was wobbly, so that it took a chip to steady it. So had the throne of the Holy One, blessed is He, been tottering, so to speak, until He steadied it. And with what? With

kindness. Consequently, "I said, The world is built on kindness" (*Yalkut Tehillim*). Accordingly, it is God's kindness that gives the world its stability. Indeed, one of His titles is "Abundant in Kindness" (*Shemos* 34:6, The Thirteen Attributes of Mercy).

Neither can man's own world exist without a foundation of kindness, as attested by Shimon ha-Tzaddik's statement that deeds of kindness are one of the three pillars upon which the world stands (*Avos* 1:2). And just as the work of Creation is, as it were, not yet complete — as Chazal alluded to in their statement that "one of the earth's flanks has remained exposed" (*Pirkei d'Rabbi Eliezer*) — enabling all types of calamities to befall it and its inhabitants, so is our human world incomplete and defective. Man is endowed with the ability to perfect himself and the entire world, and to become a partner of God in building His world. This action constitutes kindness, and it is in its performance that man fulfills his share in "The world is built on kindness." Kindness is the basis for the perfection of the world and the cornerstone for the Messianic days. It is the glue that will link all humanity and make it into one fraternity. Every assurance uttered by the prophets, and every promise they ever made — concerning societal as well as individual peace, down to "I will eliminate wild beast from the land" (*Vayikra* 26:6) — is based on kindness.

need to write a special book about it and to tell it in detail. Why? To make it known that there is such a thing as kindness in the world, and that all the world's hope hinges on it. The Megillah teaches us that Ruth's following an old, lonely woman to an unfamiliar country, sharing her lot in silent support, is the kindness of which it is said, "It is these [attributes] which I desire" (*Yirmeyahu* 9:23).

Kindness passes as a gossamer thread through both parts of the Megillah — that of the descent as well as that of the ascent, the tribulations and the happy ending. Its fallen as well as its exalted people are focused around this principle. The prophet uses both as examples. On the one hand, he shows us how selfishness and the lack of kindness causes even the greatest of the greats to lose everything. Conversely, we see the results of kindness, in that even the lowliest merits every good thing because of its practice.

The scope of the Megillah is much broader than merely encompassing the idea of reward to those who perform kind acts and punishment to those who withhold them. As will be explained, according to the words of Chazal, the downfall of that whole era was due to the absence of kindness; that is, everyone's

egoism took priority over the needs of others. This led to "everyone did what was right in his eyes," and to the "judging of the Judges." It led eventually to the departure of Elimelech and his family from the land, and to all the ensuing threats to the existence of the Jewish people. And where did salvation

come from? From the wellsprings of kindness that Ruth brought with her, and from her like counterpart in Yisrael, Bo'az. From the re-establishment of the root of kindness in Yisrael, the nation was healed, and from that root all mankind's redemption would sprout.

There are many small deeds of kindness in the Megillah, through which is woven a thread of kindness. The prophet, author of the Megillah, teaches us that in order to save a people from its decline, and to put it back on track, it is not necessary to perform earthshaking things, but rather small acts between man and his fellow. This will lead to the formation of a new being. The future of the world is built on the affinity and relations of kindness between people. No other principle has the power to correct mankind and to extricate it from its troubles, except kindness, for it is the basis of the beginning of Creation and its final goal. Every step in that direction brings the ship of humanity closer to shore. *Megillas Ruth* presents us with the ultimate objective and shows us the way toward it. It comes to instill within us the realization that little deeds are the way to the kingdom of Mashiach. This is what the Megillah is all about, as well as its lesson for all generations.

קבו מתנת דברי שלום ואמת חיים

תורת חיים ואהבת חסד

אחרי כל הדברים האלה נשוב ונחקור בעצם ענין מגילת אסתר כי הרי ידוע שתוכן המגילה הוא פרסומי ניסא לפרסם הנס אשר בקש המן הרשע להשמיד לחרוג ולאבד את כל היהודים מנער עד זקן טף ונשים ביום אחד ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. ועיקר הלימוד ממנה הוא כי הקבי"ה שומר ישראל בכל עת ועושה נפלאות גדולות לבדו — ר"ל אפילו בתוך ההסתרה שאין אדם רואה ומכיר בהשגחת ה' רק הוא יתברך לבדו עושה נפלאות גדולות לישועת ישראל. וכן נראה ממהלך הנס שכל הטבע וכל סדר של סיבה ומסובב הכל נסים והשי"ת הוא הסיבה הראשונה בכל דבר — וזהו עיקר ההתעוררות מן הנס. ואם כן יש מקום לחקור בזה למה דוקא ביחד עם הנס הזה לימדונו את מעלת המדות קובות של זרע ישראל ולבם הנכון הנראית במה ששמר דוד המלך מצות לא תקום ולא תטור עד קצה האחרון ובהשגת רוס המדרגה של דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו של מרדכי היהודי.

כדי להבין את זאת נעתיק חידוש נפלא מהחפץ חיים זצ"ל בביאור מה שסידרנו לנו חז"ל בברכת שים שלום הנוסח כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד, וז"ל בספר אהבת חסד פ"א: היינו מעת שנתגלה לפנינו אור פניו יתברך במעמד הר סיני ככתוב בתורה אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים ואחז"ל שפתח להם השי"ת כל הרקיעים וגם כל מדורי מטה והראה אותם שהוא אחד על הכל, בעת הזה נתגלה להם כמה ענינים עיקריים. היינו שהתורה הקדושה היא מקור החיים של השמים וארץ, שבזכותה נתקיים הכל ובלתה היה מתבטל כל המציאות, וכמו שאחז"ל תנאי התנה הקבי"ה עם מעשה בראשית אם מקבלין ישראל את תורתנו מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובהו, וגם עתה אילו כל העולם היו מבטלין רגע אחד מן התורה מיד היה חוזר כל הבריאה לאפס ותהו כי היא עדיין למעלה בשרשה מקור החיות של המציאות כולה וכמו שכתבו בסה"ק משם הזוה"ק. ועוד נתברר להם אז באותו מעמד הקדוש איך שהאדם צריך לרדוף אחר מדת החסד ולאהוב את המדה הזו בכל נפשו כי התבוננו אז ברוח קדשם על מה עומדת הבריאה והשיגו איך שכל המציאות כולה קיומה ופרנסתה היא תלויה רק בחסדו יתברך שהוא מלא כל הארץ, כמו דכתיב ונתן להם לכל בשר כי לעולם חסדו וכתוב חסד ה' מלאה הארץ, ואילו היה הקבי"ה מתנהג עם הברואים בדין הגמור ח"ו לא היה העולם מתקיים כלל... הוי אומר אמרתי עולם חסד יבנה... על כן יתדבק אדם תמיד במדה זו ובזכותה יהיה לו חיים בזה ובבא. עכ"ל ע"ש.

כשהגביה השי"ת את ישראל למעלה ממדרגתם ופתח להם את כל הרקיעים להראות להם את הגילוי הכי נשגב בחיי הכלל ישראל בכל הדורות, ראו אז בבת אחת ממש כחה של תורה וכחה של חסד ואשר בלי שניהם אי אפשר לעולם להתקיים, וזהו האור שנאמר עליו כי באור פניו נתת לנו ה' אלוקינו תורת-חיים

ואהבת חסד — והוא חידוש נפלא עד מאד.

שכרן של גומלי חסדים

"המגילה הזו אין בה לא טומאה ולא טהרה לא היתר ולא איסור, ולמה נכתבה ללמדך שכרן של גומלי חסדים" (נלקט שמעוני רות רמז תרא), ויש לעיין דכמה הלכתא גבירתא משוקעים במגילת רות הלכות לקט וכו' הלכות קניינים, קנין סודר וכו' וכו', ומה הוא הלשון שאין בה במגילה שום הלכות. ונראה דלעולם ודאי דכמה הלכות נתפרשו במגילת רות, אבל כונת חז"ל ההחידוש בכתיבת מגילת רות אינו בהלכות המשוקעות בו, דאותם גם ידעינן ממקום אחר, אלא דנידון חז"ל הוא שהרי רות הוא מכתבי הקודש, והיינו דרות ענינה תורה, ודנו חז"ל מה היא התורה - איזה חלק התורה נתחדש במגילת רות, דכאמור שאר ההלכות גם בלא מגילת רות יש לנו לידע אותם, ועל זה באה התשובה, להודיעך שכרן של גומלי חסדים, ואין הכוונה בזה שהמגילה נכתבה לגלות את השכר בזה, וגם לא נתפרש היכן נתבאר בזה גילוי השכר [אם כי זאת יש ליישב] אלא כונתם ז"ל שעצם הדבר שמגילת רות היא מכתבי הקודש גילוי יש בה, שמעשיהם של בני אדם, גם מעשים של בין אדם לחבירו הופכים להיות תורה ממש, והיינו בביד האדם לעשות וליצור תורה, והדברים מבוארים בחז"ל (ויקרא רבה פרשה לד אות ח) "אילו היה יודע בועז שהקדוש ברוך הוא מכתבי עליו ויצבט לה קלי וכו'", הקב"ה מכתבי עליו, היינו דמעשיו של בועז הפכו להיות כתיבה - תורה שבכתב.

ובזה יבואר ענין קריאת מגילת רות בחג השבועות לגלות את עינינו כי בנתינת התורה לישראל נתחדש דלא זו בלבד שקיבלו ישראל תורת ד', אלא שקבלת ישראל בתורה כוללת כח יצירת תורה והיינו דמעשים ראויים נעשית תורה - הקב"ה מכתבי בו, ודו"ק.

והנה במקום אחר כתבנו לבאר ענין כח חכמי ישראל ביצירת תורה על ידי עיונה של תורה והתעמקות בעוצם הבנתה*, ובכאן נתבאר לך, שגם על ידי מעשים מרוממים יוצרים תורה, עד כדי תורה שהקב"ה כותב - שהכתוב מכתבי עליו, ושם בויקרא רבה המשיכו ז"ל ואמרו "ר' כהן וכו' אמרו, לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו אדם עושה מצוה מי כותבה, אליהו ומלך המשיח, והקב"ה חותם על ידיהם כההוא דכתיב אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויקשב ד' וישמע ויכתב וגו'".

מאן ס' 330

ענין ב 'ותורת חסד על לשונה'

'ותורת חסד על לשונה' - תורה לשמה ותורה ללמדה [ג] ונראה לבאר יסוד הדברים, דהנה איתא בגמ' סוכה (מט, ב):

ואמר רבי אלעזר כנאי דכתיב (משלי לא, כו) 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד.

הרי שאמרו בזה שני ענינים במה שנקראת התורה 'ותורת חסד', תורה לשמה ותורה ללמדה. ויבואר הלן בהערה מה נכלל בללמדה.

ויש להעיר טובא, דכשלמא מה ש'תורה ללמדה' נקראת 'ותורת חסד', היינו משום שעושה חסד בתורתו כמה שמלמדה לאחרים, אבל 'תורה לשמה' איזה ענין של 'ותורת חסד' יש בה, וצ"ב.

13

כיון שיש קנאה ושנאה בישראל בהכרח שאינם עוסקים בתורה [ד] ואשר נראה לומר בזה, דהנה איתא במדרש שיהש"ר (ת, יא) וז"ל:

'היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני', רבי נתן בשם ר' אחא אמר... אע"פ שישראל עסוקין במלאכתן כל ששת ימים, וביום השבת משכימים ובאים לביהכ"ג וקורין

קד"ש, ועוברין לפני התיבה, וקורין בתורה ומפטירין בנביא, והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם, ואין חברים אלא מלאכי השרת. ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה, ולא תקנאו זה את זה, ולא תחרתו זה עם זה, ולא תביישו זה לזה, שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבש"ע תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה, והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם, ואתם מקיימים אותה בשלום.

הרי מבואר כאן דבר נורא, שכאשר רואים המלאכים קנאה ושנאה בישראל, טוענים להקב"ה 'תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה'. וזה תמוה, דאיך רואים מתוך האיבה וקנאה ושנאה ותחרות שבישראל שאינם עוסקים בתורה, וצ"ב.

התורה היא 'ותורת חסד' השומרת את האדם מלבוא לידי קנאה ושנאה [ח] ונראה לבאר הדברים עפ"י הגמ' במס' סנהדרין (קו, ב):

אמר רבי יצחק כנאי דכתיב (תהלים נב, ג) 'מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום', אמר לו הקב"ה לדואג לא גבור בתורה אתה, מה תתהלל ברעה, לא חסד אל נטוי עליך כל היום.

וכתב רש"י (ד"ה אמר וד"ה לא) וז"ל:

'אמר לו הקב"ה לדואג והלא גבור אתה בתורה' - למה תתהלל לספר לשון הרע על דוד. 'לא חסד תורה עליך' - לא חכם בתורה אתה, דכתיב (משלי לא, כו) 'ותורת חסד על לשונה'.

הרי שתבע הקב"ה את דואג האדומי, איך הושפל כל כך לספר לשון הרע על דוד המלך, הלא חכם בתורה הוא, וכתיב 'ותורת חסד על לשונה'.

ומבואר בזה יסוד נשגב, דמה שנאמר 'ותורת חסד על לשונה', פירושו שמהותה של תורה היא 'ותורת חסד', שהיא משפעת על האדם להתנהג במדת החסד, וממילא ע"י התורה ישמר מלספר לשון הרע על חבירו, כי לשון הרע הוא ההיפך ממדת החסד, כי הוא בא מתוך 'שנאת חנם', כמו שהאריך הח"ח זצ"ל בהקדמה לספרו 'חפץ חיים', וכיון שהתורה משפעת על האדם מדת החסד, ממילא נשמר הוא מלבוא לידי שנאה ולשה"ר על חבירו. וזהו מה שטען הקב"ה לדואג האדומי, דמאחר שהוא חכם בתורה, איך בא לידי זה שדיבר לשה"ר על דוד.

משנת רבי אהרן

15 א מ ד קולנו (מ)

תכלית מעמד הר סיני

א) איתא בגמ' (קידושין ל, ב) בראתי יצה"ר בראתי לו תכלין, והוא דהתורה היא כלי מלחמתו של אדם נגד היצר. ואמרו חז"ל (קידושין שם) קשה יצה"ר שיוצרו קראו רע, כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח, כ"א). והנה בהבריאה נאמר (בראשית א,

ל"א) וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, הרי דקאי על כל אשר עשה, כי הלא הבריאה כולה נעשית על פי התורה שנקראת טוב, ואין טוב אלא תורה (אבות ו, ג). ובודאי מכוונת לתכליתה, וגם היצה"ר הוא בכלל זה כמ"ש ע"ז (ב"ר רפ"ט) מאד, זה יצה"ר, היינו שע"י באין לכל הטוב מצד בחירתו בטוב. [נאף שאמרו (בר"ר ט, ט יומא סט, ב) אלמלא יצה"ר לא היה בונה בית נושא אשה וכו', היינו ג"כ שישעבר הכל לעבודת השם שמוכרח לזה ישוב העולם, גם שיהא הכל על פי התורה]. וכמ"ש הגר"א (אבן שלמה פ"א, ב) דעיקר האדם הוא שבירת המדות ואם לאו למה לו חיים, דאם יתנהג עפ"י טבעו אף שיהא הכל בטוב, הרי אין צורך בחיות זה העולם, הרי היה יכול להתענג על כל ההשגות הרוחניות הנצחיות, כמ"ש חז"ל (אבות ד, יז) דיפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז והוא בלי חיי הגוף, אך התכלית כנ"ל, ומצד זה נקרא טוב מאד, היינו דעיקר הטובה האמיתית מה שמשיג בעמלו ובתחבולות נגד היצר, וזהו המאד.

ה) והנה ענין דרך ארץ בכלל הרי הוא סייג וגדר לאדם להתנהג בישרות ובענימות בין אדם לחבירו גם בינו לבין עצמו, וממילא הוא גדר גם במילי דשמיא, והנה ידוע שעד כמה שירגיש החיוב וההכרח להדבר, כך תקל עליו עשייתו גם אם יש איזה קושי במציאות. ובוזה יוכל לפעול על עצמו לקבל עליו החיוב של הנהגה כמו שמחייבת הסביבה והמקום שנמצא בו, ולדוגמא, אם נשתרש בהרגשה דמחוייב להשיכם לתפלה היא תקל עליו עמידתו, וכמו שמשכים בראש השנה בהרגישו גודל החיוב, ובכלל כל מה שמרגיש עצמו בחופש וכל הישר בעיניו יעשה, הרי יעשה הכל בעצלתים, וכמה מכוולים באים כנגדו, אך אם יבין כי מחוייב להתנהג עפ"י תורה וגם מצד דרך ארץ, כי כך דרוש וכן דורשים גם מצד המקום שנמצא בו, הרי זה מטייע לעצמו בכל הנהגתו ודרכיו, ובדרך כלל הרי עיר פרא אדם יולד (איוב י"א, י"ב), והפראות בולטת אצלן מצדי צדדים, ומה שהוא מוגדר בדרך ארץ, וחש בחיובו לסביבו, הרי בזה נעשה אדם גם במילי דשמיא. ומה שהוא משולח ונעזב לנפשו, הרי זה כגדר פרא, היינו שחפשי משולח לנפשו, ואינו מוגבל בפרט אחד, אך יבין כי יש לזה השפעה על כל מעשיו. וכמ"כ שיבין את חשיבותו בעיני עצמו מצד דחיבין ישראל, ומצד דנקראו בניי למקום, ומצד היותו לגיון של מלך ונושא כבודו של הקב"ה בעולמו.

אמנם יש להוסיף שנדרש לכך מעלה נוספת והיינו טהרת הלב, מידות טובות ורגשות קודש, כלומר להיות 'מציאות של קדושה'. דהנה מצינו שהתלמיד חכם נמשל כארון שבו מונחים הלוחות, וכן מצינו שנמשל התלמיד חכם למנורה, כי נר מצוה ותורה אור. ונראה ששני הכלים הם משל לשני סוגי חלקים בתורה, הארון הוא בבחינת תלמיד חכם של תורה שבכתב, כמו הארון שהיה בו הלוחות, אך בתושבע"פ נמשל החכם למנורה.

ואיתא בחז"ל שכמו שהארון היה מצופה בזהב מבית ומחוץ כמו כן - 'כל תלמיד חכם שאין תוכו כבודו אינו תלמיד חכם' (יומא ע"ב). כלומר התלמיד חכם הוא "ארון", כלי לקבלת התורה, ובכדי להגיע למעלת השגת תורה שבכתב, נבואה, צריך להיות כארון, תוכו כבודו. כוונת הלב צריכה להיות טהורה כזהב כמו המעשים, ועל ידי זה זוכים לשמוע את דבר ה'.

אך המנורה, היא לא רק מצופה בזהב מבית ומחוץ, כי אם כולה מקשה אחת זהב טהור. כלומר החכמים שזוכים ללמוד ולהשיג תורה שבעל פה, לא די להם להיות תוכם כהרם. אלא צריכים להיות כמנורה, שהיא כולה זהב טהור. לא רק מעשים וכוונת, כן אם מציאות של קדושה. עדינות נפש וענוות רוח, תכונות נעלות ומידות אצילות, לג טהור ורגשות קודש, ובה מאיר בהם אור התורה להאיר את חכמת התורה, ונעשיה מציאות של תורה, שהדברים מתיישבים בליבותיהם והתורה נעשית חלק מהם, שכלם מסכים ומתאחד עם שכל התורה, והם כבר סוברים מעצמם כסברת התורה.

מאמר 30

ענף ד
'גוי קדוש' - 'קדושים תהיו'

19

התורה ניתנה בצורה שיהיו חיו מוקדשים לזולתו

מן לאור זאת נראה לבאר מה שהתורה נקראת 'תורת חסד', כי במתן תורה אמר הקב"ה לישראל (שמות יט, ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", כלומר שכדי לקבל

את התורה צריכים אתם להיות במדרגת "קדושים תהיו" דהיינו פרושים מעניני עוה"ז, וכמו שכתב שם הנצי"ב ב'העמק דבר' וז"ל:

'וגוי קדוש', הוא הנהגה בין אדם לשמים, להתקדש במדות לו, כדכתיב (ויקרא יט, ב) 'קדושים תהיו, וכמש"כ הרמב"ן שם, שמצוה שלא להיות זולל בשר אפילו בהיתר.

ומקורו במדרש לקח טוב (פי"ט אות ו) וז"ל:

'וגוי קדוש', שנאמר (ויקרא יט, ב) 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם'.

הרי מבואר שההכנה לקבלת התורה היא להיות פרושים מן החומרות ועניני עוה"ז, כי רק בצורה זו ניתנה התורה לישראל.

ובדברי המהר"ל הנ"ל מבואר עוד, שכתב דהתורה עצמה מזככת חומרו של אדם, וכמו שביאר דברי חז"ל 'ולא עם הארץ חסיד', דכיון שהוא ע"ה ואין בו תורה, אין לו מעלת זכות החומר להיות חסיד הנהוג במדת החסד. ושוב הוסיף בזה"ל:

ומה שאמר 'אומת' [בחסד ואמת יופר עוון - משלי טו, ה] ר"ל התורה שהיא אמת (ברכות ה, ב), בה כפרת חטא, כי התורה היא כפרת חטא לגמרי ואין צריך עולה וקרבן... כי ע"ה התורה יש לו ג"כ זכרון השכלי, ובשביל זה האמת מוכן כח השכלי כאשר היה לו אמנות שקר... ואמת יש לו זכות שכלי, ובה יש לו סילוק העוון שהיה לו מצד השכל באמנות שקר.

הרי שכתב שהתורה מזככת חומרו של אדם מצד השכל. ולפיכך מי שרוצה לקבל את התורה חייב לפרוש תחילה מן החומרות ותענוגי עוה"ז, כדי שעי"ז יתקשר עם התורה, והתורה תשפיע עליו להתרומם ולהזדכך מן החומרות. ולפי"ז מתבאר מה שנקראת התורה 'תורת חסד', כי ע"ה הזדככות החומר שע"ה התורה והכנת האדם אליה, הוא מזדכך להגיע למעלת מדת החסד.

ולפי דברי הגרשש"ק זצ"ל יש בזה תוספת עומק, דכתב שמה שנאמר לישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", אין הכוונה רק שיהיו פרושים מהנאות עוה"ז, אלא שפרישות זו תהיה מצד שיהיו חיהם מוקדשים לטובת הזולת ולא לטובת עצמם, אשר נמצא לפי"ז דמה שנאמר לישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", פירושו שתהיו גוי שכל יחיד מופרש מחיי עצמו וחי בשביל הזולת, ורק לעם כזה ניתנה התורה. ולפי"ז מתבאר מאד מדוע נקראת התורה 'תורת חסד', כי היא מביאה את האדם לחיות בעד הזולת ולא לעצמו, והרי זה עיקר שלימות מדת ההטבה והחסד.

נהגו בתפוצות ישראל לאכול בחג השבועות מאכלי חלב ודבש, והטעם כתב המ"ב דהוא משום שהתורה נמשלה לדבש וחלב, כמאמר הכתוב: "דבש וחלב תחת לשונך", והקשה החפץ חיים (בהקדמת ליקוטי הלכות) הרי בתהילים מפורש דמתיקות התורה היא יותר מדבש כדכתיב: "מתוקים מדבש", והיינו יותר מהשגתינו הגבוהה במתיקות, שהיא דבש, עריבות התורה גדולה מזה.

דבש וחלב תחת לשונך

ובביאור כל התמיהות נראה בהקדם משי"כ הרשב"א (בתשובת האלף סימן פ'): "ששאלת על דבש שנפלו לתוכה נמלים הרבה שא"א לברור אותם מתיקה ועברו עליה שנים עשר חודש אם מותרת אם לאו, וכתב שם בתוך דבריו: "לפי שהדבש נראה שיש לו שתי סגולות, האחת למהר למחות ולכלות דברים 'הנכתתים' הנופלים לתוכו. והשנייה, להעמיד ולקיים הדברים 'השלמים' הנשמנים בתוכו, וכמו שאמרו בבא בתרא (דף ג"ג:) גבי הורדוס הטמינה בדבש שבע שנים עכ"ד וכן הוא בתרי" ברניות סי' קנ"ח (לא:). דאיסור שנפל לדבש שרי, שהפך לדבש.

נראה דהנלמד מהפסוק "דבש וחלב תחת לשונך". והנלמד מהפסוק "מתוקים מדבש" שני ענינים הם וכמו שנבאר.

א] מתיקות התורה ודאי שאין לה שיעור, וזהו דאמרינן: "מתוקים מדבש" שמתיקות התורה היא מעל כל השגת אנוש במתיקות.

ב] אולם מה שנאמר דבש וחלב אין הכוונה על עריבות התורה אלא על חבלית לימוד התורה שעל האדם להשתקע בה ובוה להפוך את עצמו לחפצא של תורה.

והביאור בזה נראה עפ"י מש"כ הכלי יקר (ויקרא כ"ג ט"ז) דהנה אמרו בקידושין (דף ל:): "אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו תבלין דהיינו התורה", ואלמלא היצר הרע לא היה הקב"ה מוריד התורה מן העליונים אל התחתונים, כי בטענה זו ניצח משה רבינו את המלאכים כשאמרו לפני הקב"ה חמדה גוזה יש לך וכו'. ואתה רוצה ליתנה לבשר ודם, והשיב להם משה כלום יש יצר הרע ביניכם וכו' (שבת פח:). ורוצה לומר שהיה צריך ליתן התורה אל התחתונים כדי ליתן להם תבלין על היצר הרע הכרוך בהם למלא חסרונם. מבואר בדברין דהתורה היא "התבלין" וכל תכליתו של תבלין הוא "להבל" את האוכל, האוכל הוא היצר, וכל תכלית התורה הוא כבישת היצר וכלי זה לא היתה תורה יורדת לתחתונים.

והנה הקשו התוס' בסנהדרין (דף ז:) על המבואר שם דתחילת דינו של אדם על ת"ת ואילו בגמ' בשבת מבואר שתחילת דינו של אדם הוא "נשאת ונתת

באמונה", ע"ש מה שתיירצו. אולם לדברי הכלי יקר השאלה עסקת בתורה אינה מה עשית עם התורה, אלא מה עשתה התורה ממך, האם אורחות חייך נשתנו ונעשית "תורה-דיג" או לא, א"כ אין כאן שתי שאלות, אלא הביטוי המעשי לעסקת בתורה-הוא "נשאת ונתת באמונה", וזה כל תכלית התורה שהאדם יהפך לחפצא של תורה, וזוהי תכונתו של הדבש רק כאשר האדם "שובר" עצמו ונכנע לרצון התורה, ומבטל את רצונו לרצון ה' אזי הוא נהפך לחפצא של דבש חפצא של תורה, שהרי התורה היא כגשם המצמיח, אם יש סם המות תצמיח התורה סם המות, וזהו הביאור שהתורה נמשלה לדבש, דכשאינו מכניע את עצמו לא רק שהתורה לא תהפכו לדבש אלא התורה תעמידו ותצמיח סם המות כתכונת הדבש המעמיד דברים שלמים כדביאר הרשב"א.

גם ענין החלב יש לומר נסוב על ענין זה של הקנאת הגוף, דהנה שנינו בגמ' בכורות (דף ו:) דהטעם שחלב גמל טמא משום שהיוצא מן הטמא טמא, משא"כ דבש דבורים, משום שאת הדבש אין הדבורה יוצרת אלא מלקטת לגופה ומפרישה, משא"כ בחלב הדם נהפך לחלב, והנמשל הוא שלקנות תורה על האדם להקנות את גופו להפך את רצונותיו ולהקנותם לתורה. וא"כ "דבש וחלב" תחת לשונך לא נסוב על עריבות התורה, אלא על התכלית הנרצית בנתינת התורה לישראל.

ואכילת מאכלים אלו בשבועות היא כדי להורות לאדם את המוטל עליו בקבלת התורה, וכמו שכתב הש"ה בענין אכילת סימנים ב"ה, שכל ענינים אינו בעצם אכילתם אלא גם בזמן האכילה לא יסיק דעתו מחובת היום דר"ה. כך הוא גם בשבועות. (ע"ע מש"כ בזה בכתר מלוכה מאמר ח').

(R. Leff)

A Torah of Chessed

Our Sages point out (Sotah 14a) that the Torah begins with chessed: Hashem clothed Adam and Chavah. The Torah also ends with chessed: Hashem buried Moshe Rabbeinu. This demonstrates that the entire foundation of the Torah is chessed, G-d's total giving and kindness to His servants. Torah is solely an expression of kindness and G-d's desire to do good for us. In this light, Torah is not an imposition on our life, but rather it is meant to provide us with a framework within which to earn eternal reward for our own good.

Delving deeper, the impact of the Torah begins with G-d's kindness in covering man's embarrassment of a body that transgressed G-d's will. G-d gave man a modest framework within which to utilize that body in His service, to purify it and elevate it to be G-d-like. Finally, after man achieves this by observing the entire Torah, the Torah concludes and culminates with the kindness of G-d in burying the body of Moshe Rabbeinu, which became so holy and G-d-like that only G-d Himself could bury it, putting it away until the resurrection of the dead.

This is the essence of the Torah, to guide one to utilize one's body in G-d's service and to thus elevate it from the shame of pure materialism to the lofty level of G-dliness.

Page 5-201 22

Table with 2 columns: English text and Hebrew text. English text includes 'Blessed shall be the Creator, and exalted shall be the Maker, Who created us in His "Image" and in the likeness of His "Structure," and planted eternal life within us, so that our greatest desire should be to benefit others, to individuals and to the masses, now and in the future in imitation of the Creator (so to speak).' Hebrew text includes 'יתברך הבורא ותעלה היוצר שבראנו בצלמו ובדמות תבניתו, וחיי עולם נטע בתוכנו שיהיה אדיר הפצנו, להיטיב עם זולתנו, ליחיד ולרבים בהווה ובעתיד בדמות הבורא מביכול (so to speak).'

24

According to Rabbi Eliezer, Torah lishmah, Torah for its own sake, means Torah study that leads one to loving-kindness; despite any appearances, it really is all about developing loving-kindness. Even according to the other opinion, loving-kindness is an important aspect of the transmission of Torah.

Rav Shimon's words are a reflection of those of Rav Chaim Volozhiner, as attested to by his son about a hundred years earlier. When Rav Yitzchak Volozhiner compiled and published his father's writings into Nefesh HaChaim, he wrote an introduction. In it he recalled:

והיה רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרניא. וכה היה דברו אלי תמיד: שזה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא בכוחו לעשות.

He would routinely rebuke me because he saw that I do not share in the pain of others. This is what he would constantly tell me: that the entire person was not created for himself, but to be of assistance to others, whatever he finds to be in his ability to do.

R. Berger

23

Rav Shimon opens with a description of what it is we human beings were created to do, "leheitiv im zulaso—to benefit others." Leheitiv is the verb form of tov, good, a topic the Torah has much to say about. This benefit doesn't end with working toward their happiness and keeping their lives as stress-free as possible. It means to share Hashem's Good with them. That is much for us to compact into the words "to benefit others." The word "leheitiv—benefit" should be treated as a special term in Rav Shimon's lexicon.

But is it actually viable to say that the entire Torah boils down to how we treat others? What about the many mitzvos like Shabbos, tefillin, and so on, that don't appear to have connection to our interpersonal relationships? Don't they imply a different picture?

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב (משלי לא:כו) "פיה פתחה ברחמיה, ותורת חסד על לשונה"—וכי יש תורה של חסד, יש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה—זו היא תורה של חסד. שלא לשמה—זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי: תורה ללמדה—זו היא תורה של חסד. שלא ללמדה—זו היא תורה שאינה של חסד.

And Rabbi Elazar said: What [does it mean] that it's written: "She opens her mouth with wisdom, and a Torah of

loving-kindness is on her tongue"?—Is there a Torah of kindness and a Torah that is not of loving-kindness? Rather, it is Torah for its own sake that is a Torah of loving-kindness; and if [Torah is] not for its own sake, it is a Torah that is not of loving-kindness.

There are those who say: Torah [studied] in order to teach it to others, that is a Torah of kindness; [Torah] that is not for teaching to others, that is a Torah that is not of loving-kindness.

ב) אך הפירוש השני, הדבק במדותיו, צריך ביאור, ולכאורה היאך שייך זה לדביקות שענינה הוא התקרבות היותר אפשרית עד כדי איחוד ממש, ולכאורה שייך דיבוק ע"י מצוות שבין אדם למקום. כי בזה הרי לבו לשמים, ומכש"כ ע"י תפלה, כשעומד לפני המקום ב"ה בתפלה בהכנעה ומחשב ברוממותו, אבל כשעוסק ברחובות ובשווקים לטובת חבירו, הרי הוא מעורב בין אנשים, ומן ההכרח גם לדבר לטובת הענין דברים הנראים כבטלים, כלומר: מילי דעלמא, [וכבר כתב הגרי"ס דפעמים שהעסק לטובת חבירו סותר קצת לענין הפרישות], ומפני מה יש בדבר זה דביקות יותר מכשהוא מעוסף בטלית ותפילין ועוסק במצות המקום ב"ה, [ואמרנו בגמ' (קידושין מ, א) אמרו צדיק כי טוב וגו' (ישעיהו ג', י'), וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב, כיוצא בדבר אתה אומר אוי לרשע רע וגו', וכי יש רשע רע ויש שאינו רע, אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע, רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע, והרי דרע לבריות וטוב לשמים נקרא צדיק, ורע לשמים ואינו רע לבריות נקרא רשע, והוא תמות. אך נראה פשוט דרע לבריות שאמרנו דהוי צדיק שאינו טוב, לאו היינו שבובר ח"ו על לאוין ומ"ע שבין אדם לחבירו, דא"כ הוא, הרי הוא גם רע לשמים, אלא שאינו בגדר צדיק בענין ההטבה לבריות, ולפי דרגתו הוא קרוי "רע לבריות", ועיין]. ואף שיש בעסק בטובת חבירו קיומן של כמה וכמה מצוות עשה, אכן אם מצד קיום המצוות גרידא, הרי בכל המצוות הוא כן, וכמש"כ במס"י (בפ"א שם) שכתב: שישתדל להדבק בו יתברך בכח מעשים שתולדותם זה הענין והם הם המצוות, והרי שבכל המצוות מתקרבים לה' וכולן ענינן הוא דביקות, אך חז"ל פירשו לדבקה בו דכנאן הכונה ביחוד להליכה במדותיו של הקב"ה בדרכי הרחמים והחסד, והוא צריך ביאור.

26

ג) ונראה עפ"מ"ש בתומר דבורה לפרש הקרא (מיכה ז', י"ח) דמי א-ל כמוך וגו', דבו מפורשים כל ה"י"ג מדות דרחמים, ומפרש שם באופן נפלא לחייב את האדם בכל המדות הללו, וכתב שם כי האדם צריך להתדמות לקונו בפעולותיו, שהרי בצלם אלוקים עשה את האדם, ויעקר הצלם הן פעולותיו, ע"ש באורך דברים נפלאים אמתיים. והדבר מוסבר מאד, כי עולם חסד יבנה, דתכלית הבריאה היא ההטבה בתכלית, ולזה מכוונות כל הפעולות של הבורא יתברך, וענין היין שיש בעולם גם הוא מוכרח לתכלית הטוב והוא טוב ממש, וכמו שאמרו

AN EYE FOR KINDNESS

The midrash expounds on the name Ruth, saying:

מאי רות? שראתה ברברי חמותה.

What is [the meaning of the name] Ruth? For she saw the matters of her mother-in-law [Naomi].⁵

In light of the statement in the midrash, quoted above, that Ruth represents an embodiment of the trait of kindness, it is interesting that her name should be associated with the concept of "seeing," for is kindness not rather something that relates to acts that one "does"?

Rav Chaim Friedlander explains that while kindness ultimately takes the form of actions, its essence lies in the faculty of sight. Much of what determines whether or not a person will perform an act of kindness begins with what they see—or what they don't see. This can express itself in one of two ways:

- Perhaps they are so wrapped up their own needs and affairs that they simply do not "see" or notice that someone nearby is

in need of kindness. In that mindset, the attention they pay to others only ever focuses on what that person can do for them, not the other way around.

- Perhaps their egocentricity leads them to devalue others from being worthy recipients of their kindness. In this respect, even when they look at another person and notice his needs, they do not "see" someone of value who deserves their generosity.⁶

In light of this, we can understand that a person may consider himself kind—and in a specific sense he may well be—yet his diminished vision bars him from achieving the true level of kindness he is capable of and the full difference he can make to other people's lives. In truth, many of life's opportunities for great deeds start out in the corner of our eye. It is up to us whether we choose to face them, bringing them into sharp focus, or turn away, allowing them to leave our field of vision entirely.

There is no more poignant example of this than the events of the Book of Ruth. Ruth had been through her own tragedy with the death of her husband and could easily have become focused solely on her own misfortune and needs. Moreover, with her husband Machlon's demise, the person who served to link her to Naomi was no more, so that their paths were no longer in natural convergence. Add to this the fact that Naomi explicitly told her that she did not want her help and we could readily understand if Ruth returned home with a clear conscience. Had this happened, the greatness of Ruth's kindness would never have been actualized and the events which ensued therefrom would never have come to be.

There was one thing which did not allow Ruth to leave—she saw Naomi.

She saw her pain and her needs and she was not prepared to simply shut Naomi out of her field of vision. And because she saw, she stayed, and the outstanding levels of kindness which would forever become associated with her were able to emerge.

In identifying the concept of "seeing" as that which defined and embodied the kindness of Ruth, the midrash is teaching us two fundamental and related ideas:

- The kindness that we do is a product of the things we see.
- The things we see are a product of what we choose to see.

כשם שמברך על הטובה, שהכל הוא טובה ממש, וכיון שכל תכלית הבריאה היא חסד, גם האדם חייב להתנהג כן, ומה גם הוטבעו בעצם יצירתו כוחות של חסד והטבה, כמו שאחז"ל (ב"ר פ"ח, ה'), חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, וזהו שאמרו (פסחים ק"ב, א): יותר ממה

שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק, כי תכליתו של האדם לא לקבל מהעולם אלא לתת ולהשפיע, וזוהי צורת האדם שנברא בצלם. ועל כן עיקר הדביקות בה' הוא בהליכה בדרכי החסד והרחמים, שבוה הוא מביא את צורת צלם אלוקים שבו לידי תכליתו ותיקונו.

FROM THE BEGINNING

This crucial quality can be observed in the Chumash itself. The second chapter of Chumash Shemos describes the birth and upbringing of Moshe. Verse 11 of that chapter reads:

ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם. It happened in those days, Moshe grew up and went out to his brethren and saw their burdens.

The midrash relates that not only did Moshe observe the burdens of his brethren, he also involved himself in helping them.⁷ It is interesting to note, nonetheless, that of all the things that Moshe did, the Torah chooses to emphasize that "he saw their burdens." The critical decision for Moshe was not whether or not to help, but whether or not to see. It would have been the easiest thing in the world for Moshe to ignore the slavery and misery around him. He could have stayed at home in Pharaoh's palace, or chosen routes that didn't contain scenes of affliction which might disturb his serenity or otherwise make him feel uncomfortable. The attribute highlighted by the verse is the pivotal one—that Moshe chose to see his brethren. To then offer to help them was a natural product of his decision to admit them into his field of vision.

מגילת רות בתג השבועות - יום של קיום החסד של 'עולם חסד יבנה' יזן ממילא עפ"יו מתבאר עוד מדוע קוראים מגילת רות שכולה חסד ביום חג השבועות, כי מלבד מה שהתורה היא כולה חסד משום שהיא 'תורת חסד', ביום מתן תורה נשלם החסד של עיקר יצירת העולם, כי העולם נברא כדי להיטיב ולהתחסד עם הברואים, וזה נתקיים ביום מתן תורה ע"י נתינת תורה ומצוות לישראל, שאז נתקיימה תכלית הבריאה להתענג על ה', ומקבלין שכרם בזכותם ולא בבחינת הנמא דכסופא, וגם נשלמה שלימותם של ישראל ע"י התורה והחסד שקבלו במעמד הר סיני, לפיכך קוראים מגילה שהיא כולה חסד ביום שנשלמה ה'חסד' הגדול של נתינת התורה והמצוות לישראל.

של האדם להיות שותף להקב"ה בתיקון והשלמת הבריאה ועילוייה, דביצירה העצמית של עליית עצמו הוא פועל ביצירת הבריאה להעלות ולהשלים את הבריאה כולה, בבחינת הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו.

ולפי"ז יש משמעות מיוחדת למה שהתורה נחשבת 'תורת חסד', דכמו שאצל הקב"ה התורה היא תורת חסד שהיא הכלי להביא הבריאה לידי תכליתה, גם אצל האדם התורה היא תורת חסד, שבמה שהוא משלים את עצמו ע"י התורה הוא פועל להשלים ולהעלות את כל הבריאה בבחינת הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו, וזה עצמו סיבה וטעם שתחשב התורה תורת חסד, שהיא כלי היצירה לאדם עצמו ולבריאה כולה.

הרי מבורר דאף שבאה המגילה לייחס את דוד המלך, התחילה המגילה בתחילת המעשה של רות המואביה, ולא במעשה של נישואיה לברעז, כדי להודיע צדקותה של רות המואביה, ולפי פשוטו פירושו שגם זה נכתב במגילה זו משום שהוא יסוד הייחוס של דוד המלך, שבא מצדקת גדולה כזו.

FROM RUTH TO DAVID

Moshe was the first leader of the Jewish nation. If the ability to see the needs of others is of immense value to the individual, for a leader it is absolutely crucial. There is no one for whom it is easier "not to see"

than for a leader. The institution of leadership has its own maintenance and operation which can very easily become the sole focus of the leader. Hence, the quality of "seeing others" is all the more of critical value.

In appreciating the qualities of Ruth, we should note that the title which is granted to her by the Sages—"Mother of Royalty"—is meant not merely in the genealogical sense, identifying her as the ancestress of David HaMelech, but also in the sense that she imbued within him qualities that successful monarchy requires.

It is most interesting, in this light, to see the way David is first described when Shmuel visits the house of Yishai for the purpose of anointing the next king of Israel:

והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי.

He was ruddy, with fair eyes and a pleasing appearance.

Although the final phrase, "וטוב רואי," is generally taken as a reference to David's pleasant appearance, it is worthwhile noting that the verse does not use the more common expression "יפה מראה". Perhaps it is possible to look at the words "וטוב רואי" as literally saying that David was someone who saw well! As we have seen, this quality would be crucial for his role as monarch and thus receives special mention in the words which introduce him as the prelude to his being anointed as king. In this respect, too, David was heir to a quality embodied by his forebear, Ruth—Mother of Royalty!

לדוד

מאמר יז

מזמור

תפד

רות המואביה - אמה של מלכות

כאן אמנם נראה שטמון בזה עוד הבנה. דהנה מה שנכתבה מגילת רות לייחס את דוד המלך, אין הכוונה רק לדוד המלך עצמו, אלא למלכות בית דוד, בכלל, ולזה נכתבה מגילת רות, לייחס את מלכות בית דוד.

והענין בזה הוא כי הרי יסוד ושורש מלכות בית דוד היה רות המואביה, כמו שאמרנו חז"ל בבי"ב (צא, ב):

עם המלך במלאכתו ישבו שם' (דהיי"א ד, כד) זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר (מ"א ב, יט) 'ישם כסא לאם המלך', וא"ר אלעזר לאמה של מלכות.

הרי שרות המואביה נקראת 'אמה של מלכות', דאע"פ ששורש מלכות בית דוד הוא יהודה, שנאמר (בראשית מט, י) "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו", מ"מ העמדת מלכות בית דוד בפועל התחילה ברות המואביה, וכמו שכתב המהר"ל בחידושי אגרות' (בי"ב שם) וז"ל:

לאמה של מלכות... כי מאחר שכל המלכות יצא ממנה, שם לה כסא... כי האם הוא עיקר המלכות במלכות בית דוד... ולכך לא מתה רות עד שראתה שלמה יושב על כסא מלכותו, כי שלמה היה מלכות דוד בשלימות, ולכך נקרא שלמה, ולא מתה רות - שהיתה סיבה למלכות בית דוד - עד שהיתה המלכות בשלימות, ולכך שם כסא לאם המלך, וזהו שלימות המלכות שהיה נקרא בשם שלמה.

ולפי"ז נראה דהוה יסוד כוונת הוזה"ח, שהמגילה פתחה במעשה של רות המואביה שבאה משדה מואב, ולא במעשה הנישואין שלה עם בועז, כי יסוד ושורש מלכות בית דוד טמון במעשה של ביאת רות עם נעמי משדה מואב, ולא במעשה הנישואין שלה עם בועז, ונבאר.

36

אלימלך ברה לשה מואב מפני צרות עין

בב' דהנה המגילה פותחת במעשה של אלימלך כדכתיב (א, א-ב):

ויהי בימי שפוט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו. ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי מואב ויהיו שם.

וכתב רש"י וז"ל:

וילך איש' - עשיר גדול היה ופרנס הדור, ויצא מארץ ישראל להוציא לארץ מפני צרות העין, שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו, לכך נענש.

37

ולפום ריהטא היה נראה שמדובר כאן במעשה פרטי של אלימלך, שהיתה עינו צרה בעניים בשנת בצורת, וברח לשה מואב, ולכך נענש. אבל נראה דבאמת אין זה מעשה פרטי בעלמא, אלא הקדמה יסודית לכל המגילה, כי המגילה באה לספר ענין שורשי יצירת מלכות בית דוד, וזה התחיל במעשה זה של אלימלך.

דהנה בבאיור ענין תפקידו של מלך ישראל, כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ו) וז"ל:

כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחייב הכל בכבודו, כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל... ויהיה הונן ומרחם לקטנים וגדולים, ויצא ויבא בחפציהם ומטותם... ויסבול טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק, רועה קראו הכתוב 'רעות בעיקב עמו' (תהלים עח, עא), ודרכו של רועה מפורש בקבלה (ישעיה מ, יא) 'רועה עדרו ירעה בורועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא' וגו'.

הרי שעל המלך מוטל לחונן ולרחם ולהספיק צרכי העם, להיות מסור בכל נפשו ליתן ולהשפיע לכל בני מלכותו כל מה שצריכים, וכלשון הגמ' בנדרים (כד, א) 'לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית ליה'.

ולכך פתחה המגילה במעשה של אלימלך בן נחשון שהיה מזרע בית יהודה, דלעומת מה שהיה צריך להתנהג במדת המלכות, שהיא להיות נותן ומשפיע לכל העם בשנת הבצורת, ברח משם מחמת צרות עינו בעניים, ולכך נענש.

אך ישוּב ממשכה המגילה לתאר מעשה של רות המואביה, שהיא התנהגה כהנהגה הפוכה משל אלימלך, כפי שהיתה כעם מלכים, בתו של עגלון מלך מואב, עזבה את בית אביה וכל אשר לה, כדי לעשות חסד עם נעמי, וכדכתיב (ב, יא) 'ויען בועז ויאמר לה הוגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך אתי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום', הרי שעשתה בזה רות מעשה נורא של ביטול עצמיותה לטובת חמותה, וזהו מדת החסד בתכלית שלימותה, ולכך יכתה רות להיות אמה של מלכות בית דוד, שמלכות בית דוד באה מתוך מדריות של חסד של רות המואביה, כי זהו תפקידו של מלך להתחסד ולהיטיב לכל העם.

39

"וישב שלמה על כסא ה'" - מלכות שמים להיטיב

בגן מעתה נבוא לבאר עפ"י הטעם הנ"ל כמה שקוראים מגילת רות בהג השבועות מצד ייחוסו של דוד המלך. דהנה עיקר דבר זה שיסוד מלכות בית דוד הוא במדת החסד, הוא מצד שמלכות בית דוד היא בחינה של גילוי והעמדת מלכות שמים בבריאה, כי מלכות בישראל היא מענין גילוי מלכותו של הקב"ה בעולם בזעיר אנפין, כדכתיב (דהיי"א כט, כג) 'וישב שלמה על כסא ה' למלך תחת דוד אביו', דמבואר ששייבת שלמה על כסא מלכותו היתה בחינה של ישיבה על כסא ה'.

והענין מתבאר בדברי הגר"א בפירושו לתפילת חנה (פסוק ח) על מה שאמרה חנה 'וכסא כבוד ינחילם' וז"ל:

ואמר 'וכסא כבוד' לפי שישב שלמה על כסא ה' (עפ"י דהיי"א כט, כג), והוא כסא כבוד, ושמש בכסאו כי כן נתן לו ה'.

והרי יסוד מלכותו של הקב"ה בבריאה הוא כמה שמטיב לברואיו, כמו שהארחנו לעיל (מאמר ד) ליישב הסתירה הידועה, דבדברי הרמח"ל הנ"ל מבואר דתכלית הבריאה היתה להיטיב ה' עם בראיו, ואילו בסוף מס' אבות (ו, יא) אמרו חז"ל שבריאת העולם היתה 'לכבוד', דאיתא שם:

40

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מג, ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו', ואומר (שמות טו, יח) 'ה' ימלך לעולם ועד'. והבאנו שם שכבר עמד בזה הרמח"ל בעצמו בספר 'דעת תבונות' (סי' קכח), וכתב וז"ל:

והוא הענין שזכרנו כבר, שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו (אבות סוף פ"ו), והכבוד הוא שיהיה הוא יתב"ש שמה בכל מעשיו, ויהיה לו מקום כביכול, להנאות את כל מעשיו בטובו.

מרי שביאר שהכבוד של הקב"ה הוא בזה שהוא מהנה את מעשיו בטובו, ועצם הדבר שהוא מטיב בחסדו לברואיו הוא עצמו כבודו יתברך. ונמצא דבאמת עיקר מטרת הבריאה היתה 'לכבודו' כמו שאמרו חז"ל, ומה שכתב הרמח"ל דבריאת העולם היתה 'להיטיב', פירושו שע"י ההטבה הוא מתכבד, וכזה מתקיימת תכלית הבריאה שנבראה לכבודו.

זאת ועוד, בעל החסד המותר על רצונותיו כדי שיוכל להיטיב לאחרים, הוא המולך על עצמו ועל רצונו, ואז יש לו הצדקה למלוך על אחרים ולדרוש מהם שיעשו את רצונו.

כאמור, תפקיד המלך הוא לדאוג לעמו, אך למלך בישראל יש תפקיד עיקרי נוסף, והוא לעשות את מירב המאמצים להמליך את הקב"ה על כל העם, ע"י ריבוי פעלים ללימוד תורה וקיום מצוות. רק מלך שהוא בעל חסד יכול לבצע זאת בשלימות, שהרי כדי לעשות חסד צריך להתגבר על האנוכיות שלו ולוותר על רצונותיו, ואם עושה זאת למען בני אדם השוים לו, ואף למען בעלי חיים הפחותים ממנו, ק"ו בן בנו של ק"ו שיבטל את כל רצונותיו כדי לעשות את רצונו ית' ולהמליכו על עצמו ועל כל עם ישראל.

בנוסף לכך, החסד הגדול ביותר שאפשר לעשות הוא חסד רוחני - לעונג לזולת לעשות את רצון השי"ת, כדי שיוכו לחיי העוה"ב - להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שהוא מטרת הבריאה. א"כ בודאי מלך בעל חסד יעשה הכל כדי לקרב את ישראל לאביהם שבשמים.

יתירה מזו, הרי הקב"ה חפץ שנעבדו, א"כ בעשותו רצונו בשלימות אנו כביכול עושים עמו חסד, כמו שאחז"ל (זוהר, ג, פנחס רכב): "איזהו חסיד? ומתחסד עם קונו" 10, שרוצה בכל מעשיו רק לעשות נחת רוח להשי"ת בכך שממלא את רצונו (מסילת ישרים פ"ב). א"כ מלך ישראל שהוא בעל חסד, בודאי לא יתרפה ולא יתעצל מלעשות בכל יכולתו את תפקידו להמליך את הקב"ה על עמו ישראל ע"י שיקרבם לאהבתו ויראתו ית', שזהו כביכול חסד נשגב עם השי"ת.

מכל הסיבות האמורות מבינים אנו עד כמה חיונית והכרחית שלימות מעלת החסד כדי להיות ראוי ומתאים לתפקיד הנכבד - מלך ישראל. ושלכן זכו בועז ורות שהצטיינו כ"כ במעלת החסד במסירות [שבודאי השרישו והורישו זאת לבניהם אחריהם], לשכר הטוב שמהם יצאה מלכות החסד - מלכות בית דוד, שהרכבו להתחסד עם אנשים ועם השי"ת בהמליכם אותו ית' על עם ישראל, ומזה יצא מלך המשיח.

והנה ענין 'כבודו' נתבאר שם דהיינו 'מלכותו', כמבואר בסוף המשנה שהביא התנא מקור לדבריו מקרא ד"ה' ימלוך לעולם ועד", וכמו שהבאנו שם בשם המהר"ל בספר 'דרך חיים', ונצטט תמצית לשונו:

ומביא עוד ראיה... דכתיב ה' ימלוך לעולם ועד, ומאחר שהוא יתברך מלך, וא"כ כל הנבראים הם לכבודו, כי בלא הנבראים לא שייך לומר מלך... כי גאות המלכות הוא מצד הנבראים, ומצד הנבראים הוא מלך, ולפיכך מביא ראיה כי כל אשר הוא בעולם הוא לכבודו, שהרי הוא יתברך מלך והמלכות הוא מצד הנבראים, וזהו הכבוד, והרי הנבראים כבוד מלכותו עומד ה' ימלוך לעולם ועד.

הרי מבואר בדבריו דענין 'כבודו' יתברך בעולם הוא 'מלכותו' בעולם, וכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו היינו בשביל התכלית של ה' ימלוך לעולם ועד, ומתבאר לפי"ז דעיקר תכלית הבריאה הוא בשביל גילוי וקיום 'מלכותו' בעולם.

מעתה נמצא, דלפי מה שנתבאר בשם הרמח"ל שהקב"ה מטיב בעולמו למען 'כבודו'. פירושו שהטבתו בעולמו הוא לשם 'מלכותו'. וזהו כענין שנתבאר לעיל דעיקר ענין המלכות היא השפעת המלך ונתינתו להעם, וכך היא מלכותו של הקב"ה שהוא מטיב ומשפיע לעולמו בתכלית הטובה, וזה היה כל עיקר תכלית הבריאה, להיטיב לנבראיו לקיים ולגלות מלכותו.

וממילא כשנאמר על שלמה שישב על כסא ה', פירושו ג"כ שבמלכותא דארעא גילה מלכות שמים בעולם בויער אנפין, ע"י מדת ההטבה להעם, שהיא דמיון מה למדת החסד של מלכות שמים בעולם. והרי נתבאר שיסוד ושורש הטבה זו של שלמה המלך התחיל בחסד של רות המואביה, וכיון שהיא היתה האם של מלכות בית דוד, זכתה לשבת אצל שלמה המלך בשעה שהיתה מלכות בית דוד בשלימותה, כי היא היתה היסוד והשורש למלכות בית דוד.

קריאת ייחוסו של דוד המלך בהג השבועות

מדן מעתה מתבאר יסוד הענין שקוראים מגילת רות בחג השבועות משום שבו נולד ומת דוד המלך, דאין זה רק מענין זכרון לדוד המלך, שכך אירע שנולד ומת בחג השבועות, אלא ענין זה שייך במיוחד לעיקר ענינה של חג השבועות.

כי הרי יום חג השבועות הוא היום שנשלמה מלכותו של הקב"ה בבריאה, כי בן ביום השלים מדת חסדו בנתינת התורה והמצוות לישראל, שזה היה תכלית שלימות ההטבה והחסד של עיקר בריאת העולם בשביל להתענג על ה', ולא תהיה קבלת שכר הנבראים כנהמא דכסופא. והרי שלימות החסד של הקב"ה היא שלימות מלכותו, כי תכלית מה שברא הקב"ה את העולם כדי להיטיב לברואיו, הוא קיום תכלית כוונת היצירה לכבודו ולשלימות מלכותו.

ממילא שפיר ראוי ונכון לקרוא מגילת רות ביום זה של שלימות מלכותו של הקב"ה בבריאה מצד שלימות מדת חסדו וטובו, כי מגילת רות נקבעה ג"כ על ייחוס והשתתף מלכות בית דוד מכח מדת החסד וההטבה של רות המואביה, וכיון שכל עיקר מהותה של מלכות בית דוד היא לגלות מלכות שמים בבריאה, בבחינת 'וישב שלמה על כסא ה'', לכן בודאי נחשב יום חג השבועות היום הראוי ביותר לקרוא מגילת ייחוס מלכות בית דוד בעולם, כי יום זה הוא היום של גילוי שלימות מלכות שמים בעולם, ובו ביום קוראים מגילת רות על השלמת מלכות בית דוד בעולם.

46 ימלא פי יהי כבוד תהלתך קכג

ישמח ה' במעשיו.

אפשר לפרש דמעשיו הכונה לאנשים, שיש שמחה לפניו יתב' שמקיימים את המצוות ועושים את רצונו, ואפשר לפרש דמעשיו היינו כל הבריאה, והכונה בזה שכולם יעבדו את ה', כיון דבזמן שאנשים חוטאים אז כל הבריאה מתקלקלת, וע"י שכולם יעבדו את ה' ויתנהגו כמו שצריך כל הבריאה מתעלה עמהם ואז ישמח ה' במעשיו שעשה, ובחולין (ס' א) איתא דלאחר שהדשאים יצאו למיניהם אז אמר שר העולם ישמח ה' במעשיו, ופרש"י שכולם עושים רצונו.

למש"כ לעיל (בהודו עה"פ ישמחו השמים) בשם הגר"א דשמחה לא יאמר כי אם על טובה שנתחדש, א"כ כאן שכתוב ישמח ה' במעשיו צ"ל שהקב"ה ישמח תמיד על טובה שנתחדש, וי"ל שזה כתוצאה ממה שכולם יעשו את רצונו.

47 נתיבות שבעות שלום

וזהו מד"א באוה"ח הק' שחג השבועות הוא מלשון שבועה, חג של ב' שבועות, ישראל נשבעים להקב"ה שיעבדוהו בכל לב ובכל נפש ובכל מאד, והקב"ה נשבע לישראל שלא יחליפם באומה אחרת, כי בין כך ובין כך נקראים בנים בכל מצב שהם נמצאים. וענינו ע"פ מאחז"ל (תענית כו:) בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זה מתן תורה, דכמו בנשואין שני הצדדים מתחייבים להיות מסורים זל"ז, כך בחג השבועות השבועה היא מב' הצדדים. ולפי שהוא יום של התחדשות, בהקריבכם מנחה חדשה לה' אחת בשנה, מתחדשת אז השבועה מישראל להקב"ה ומהקב"ה לישראל.

44 קסד ה' פתח חיים

נמצא, שהמבחן והמודד להיות מנהיג בישראל הוא במעלת מידת החסד שבו, באיזו מידה הוא רואה את הזולת - ואפילו את הצאן - וצרכיו. כי אם מנהיג רואה לעמו רק כאשר יש לו תועלת מכך לצרכי עצמו ולכסאו, הוא בודאי אינו ראוי להיות מנהיג.

מעלת החסד הכרחית כדי להיות ראוי למלך

יש לבאר מה הן תפקידיו של מלך בכלל, ושל מלך ישראל בפרט, ועי"כ נבין שמידת החסד היא מעלה הכרחית - מכמה סיבות - כדי להיות ראוי באמת למלוכה.

התפקיד המרכזי של מלך הוא - בתחילה לראות ולהבין את צרכי בני עמו, ועל ידי כך להשתדל ולפעול למלאות את משאלות הכלל והפרט. רק מי שמחונן במידת החסד שמשמעותה היא שאינו שבו בידי האנוכיות שלו שרואה רק את צרכי עצמו, אלא יכול להתגבר על רצונותיו ותאוותיו ולוותר עליהן, ולראות את הזולת ואת צרכיהם ולהיטיב עמהם, הוא הראוי למלכות כי ימלא את תפקידו בשלימות.